

Slobodan Zečević¹
Institut za evropske studije, Beograd

FRANCUSKA IZUZETNOST U OBLASTI KULTURE

316.72/.74(44)
354.85(44)

COBISS.SR-ID 276096012

Apstrakt

Francuska država je izgradila pravni okvir kulturne izuzetnosti i cilj ovog rada jeste da prethodno pomenuti prikaže. Koncept počiva na shvatanju da kulturno stvaralaštvo nije običan proizvod, te trgovina ovim specifičnim dobrom mora biti izuzeta od delovanja tržišnih zakona. Francuska država razvila je sistem subvencija, kvota i poreskih olakšica da bi podržala nacionalnu kinematografiju, televiziju, muzičku produkciju i izdavaštvo. Ovaj koncept izložen je kritici u smislu da je preskup i da nije prilagođen tehnološkoj revoluciji. Ipak, on i dalje ostaje osnovni okvir nacionalne kulturne politike i štiti prema američkom kulturnom imperijalizmu i globalizaciji.

Ključne reči

Francuska, Ministarstvo kulture, kulturna politika, kulturna izuzetnost, zakonski okvir

123

Slobodan Zečević

Uvod

Francuska kulturna izuzetnost ili osobenost jeste koncept koji izaziva ironične osmehe i komentare u anglosaksonskom svetu. Iako se u francuskom jeziku koristi reč *l'exemption*, što u bukvalnom prevodu znači izuzetak, ovde se ipak prevashodno radi o nameri da se utvrdi pravni okvir koji će da podstakne i zaštiti *izuzetno*, to jest raznovrsno i kvalitetno nacionalno kulturno stvaralaštvo. Možda upravo zbog sarkastičnih komentara na tu temu, ali i kritika samog koncepta, od 1998. godine koristi se i termin „kulturna raznovrsnost” (Musitelli 2005).

1 szecevic5@gmail.com

O čemu se zapravo radi? Osnivač Pete Republike, predsednik Šarl De Gol (Charles de Gaulle), odlučio je 1959. godine da u okviru vlade ustanovi Ministarstvo čiji bi zadatak bio da promoviše i razvija nacionalnu kulturu. Za prvog francuskog ministra kulture imenovan je De Golov dugogodišnji saborac, pisac Andre Malro (André Malraux), koji će ostati na toj funkciji skoro deset godina. Pod vladavinom socijalističkog predsednika Fransa Miterana (François Mitterrand) istakao se još jedan ministar kulture. Bio je to Žak Lang (Jack Lang), inače profesor međunarodnog prava na Univerzitetu u Nansiju.

Francuski ministri kulture, svojim političkim delovanjem, kao i zakonskim i podzakonskim aktima koje su formulisali, doprineli su uspostavljanju pravnog okvira za podsticaj razvoja nacionalne kulture. Ministarstvo kulture danas pokriva više oblasti.² U okviru ovog ministarstva postoje direkcije: za nacionalne arhive; knjigu i čitalaštvo; muziku, igru, pozorište i spektakle. U njegovom sastavu su i muzeji Francuske, kao i Nacionalni centar za kinematografiju i animirane slike. Pored toga, postoje i takozvani odseci za vajarstvo, francuski jezik i međunarodne odnose. Direkcija za arhitekturu i imovinu, koja se bavi očuvanjem istorijskih spomenika, bila je u sastavu Ministarstva, da bi se preobrazila u samostalnu javnu ustanovu pod njegovim nadzorom.

Koncept francuske kulturne izuzetnosti³ počiva na shvatanju da kulturno stvaralaštvo nije običan komercijalni proizvod. Trgovina ovim specifičnim dobrom mora biti izuzeta i zaštićena od delovanja liberalnih ekonomskih načela o slobodnoj tržišnoj razmeni (Jauffret 1989: 52–67). Sam pojam nastao je 80-ih godina prošlog veka, u vreme kada je ministar kulture bio socijalista Žak Lang, a došao je do izražaja u vreme pregovora o slobodnoj trgovinskoj razmeni u okviru GATT-a (General Agreement on Tariffs and Trade) 1993. godine (Chaudron 2011: 17). S tim u vezi, Francuska država razvila je sistem subvencija, kvota i poreskih olakšica da bi pospešila nacionalnu kinematografiju, televiziju, muzičku produkciju i izdavaštvo. Dakle, francuska kulturna izuzetnost je pravni koncept koji teži da podrži stvaralaštvo i promoviše raznovrsnost (Tortero 2015). Upravo s tim u vezi povremeno se javljaju polemike u francuskoj javnosti u smislu da li je kulturnom stvaralaštvu neophodna pomoć države ili je tržišna utakmica najbolji način da se dođe do vrednih umetničkih dela.

2 Videti: Ministère de la Culture www.culture.gouv.fr, pristupljeno [Pristupljeno 05.01.2018].

3 Videti: Conseil supérieur de l'audiovisuel, *Qu'appelle-t-on l'exception culturelle*, <https://clesdelaudiovisuel.fr> [Pristupljeno: 02.01.2019].

Pravni okvir francuske kulturne izuzetnosti

Umetničko delo postoji u socijalnom smislu samo ako stvaralac ima mogućnost da ga objavi, emituje i afirmiše u javnosti. Francuska država usvojila je celinu zakonskih odredbi i podzakonskih akata koji se odnose na oblast kulture, da bi podržala i promovisala nacionalno kulturno stvaralaštvo. Primera radi, zakonom od 25. oktobra 1946. godine, koji je delimično izmenjen uredbom br. 2009-901 od 24. jula 2009. godine, osnovan je Nacionalni centar za kinematografiju i animirane slike.⁴ Reč je o javnoj ustanovi koja radi pod nadzorom Ministarstva kulture, a čiji zadatak jeste da sprovodi državnu politiku u oblasti kinematografije, ali i drugih umetnosti animirane slike (video, multimedija, video-igre). Centar se finansira naplatom procenta od prodaje bioskopskih karata, kao i procentom od ostvarenog prometa televizijskih stanica. Nacionalni centar zatim redistribuira prikupljena sredstva u cilju davanja podsticaja za pisanje scenarija, kao i radi pružanja podrške produkciji, emitovanju i izvozu francuskih kinematografskih i drugih audio-vizuelnih umetničkih dela.

Kad je reč o emitovanju kinematografskih i audio-vizuelnih ostvarenja, Francuska je razvila sistem emisionih kvota.⁵ Televizijske stanice su dužne da u okviru ukupnog broja emitovanog filmskog sadržaja imaju 60 odsto evropskih i 40 odsto francuskih filmskih dela. Ova ostvarenja treba da se puštaju i u satima takozvane *velike gledanosti*, tačnije između 20:30 i 22:30 časova. Televizijske kuće se takođe obavezuju da delom učestvuju u finansiranju filmske i pozorišne produkcije. Što se tiče bioskopa, oni treba da imaju na repertoaru 50 odsto evropskih, odnosno 30 procenata francuskih dugometražnih filmova. Francuske radio-stanice su dužne da emituju 40 odsto muzičkih numera na francuskom jeziku. Video-sajtovi moraju da sadrže značajan broj evropskih i domaćih dela.

Francuska država ima ambiciozne zahteve u pogledu delatnosti javnog televizijskog servisa, koji treba da ima kako informativnu, tako i kulturno-edukativnu ulogu. Visok nivo kulture i informisanja međutim, mora da se postigne sadržajima koji su privlačni širokoj televizijskog publici. Cilj ministarstva kulture jeste da javni servis privuče oko 40 odsto televizijskih gledalaca.

4 Centre national du cinéma et de l'image animée <https://www.cnc.fr>, [Pristupljeno 06.01.2019].

5 Videti: Légifrance, le service public de la diffusion du droit <https://www.legifrance.gouv.fr>, [Pristupljeno 06.01.2018].

Francuska je donela zakon kojim se uređuje prodaja knjiga. Naime, uočeno je da delovanje slobodne konkurencije u ovoj oblasti dovodi do toga da veliki komercijalni lanci koji nabavljaju i prodaju veću količinu raznovrsnih izdanja, mogu zatim da dodeljuju visoke rabate i spuštaju cene knjiga. Ova praksa je komercijalno uništavala male, nezavisne knjižare. S tim u vezi 1981. godine donet je zakon o „jedinственој ceni knjige” iliti „zakon Lang” nazvan po tadašnjem socijalističkom ministru kulture. Ovaj zakon predviđa da svaka nova knjiga mora da ima jasno istaknutu jedinstvenu cenu koju određuje izdavač ili uvoznik. Knjižari mogu da snize cenu novoizdale knjige za najviše 5 odsto, ili pak za 9 procenata za potrebe nacionalnih biblioteka i obrazovnih ustanova. S druge strane, dozvoljene su rasprodaje knjiga, ali pod uslovom da je reč o knjigama koje stoje u knjižari na zalihama najmanje šest meseci, a objavljene su pre više od dve godine.

Zakon o jedinstvenoj ceni knjige govori o jasnim namerama da se etatičkim merama reguliše oblast prodaje knjiga. Bez obzira na polemike, danas je manje-više jasno da je ovaj zakon omogućio malim knjižarama naplatu pristojnih marži, kao i da ih je zaštitio od agresivno niskih cena velikih stranih i domaćih trgovinskih lanaca. Na ovom primeru vidi se jasna volja države da obezbedi prodaju knjiga u malim lokalnim sredinama, što doprinosi razvoju kulture čitalaštva i druženju ljubitelja knjige.

Interesantno je međutim da je zakon o jedinstvenoj ceni knjige u suštini nacionalna protekcionistička mera u kulturnoj sferi koja može da dođe u suprotnost sa opštim načelima privrednog prava Evropske unije o zaštiti slobodne konkurencije i slobode kretanja robe. Pre svega ona ograničava pravo prodavca da odredi visinu sniženja knjige.

Pored toga, regulisana cena knjige mogla bi da se protumači kao mera koja ometa slobodan protok robe između država članica.⁶ Naime, francuski uvoznik knjige objavljene u Belgiji je taj koji će da je prijavi Ministarstvu unutrašnjih poslova i da odredi njenu cenu na francuskom tržištu. Međutim, moguće je da kasnije ta ista knjiga zbog raznih sniženja koja su u toj zemlji legalna ima nižu cenu u Belgiji. Da li bi u tom slučaju paralelni francuski uvoznici poput velikih trgovinskih lanaca mogli da kupe knjigu kod distributera u Belgiji, da je uvezu u Francusku i prodaju je po nižoj nabavnoj ceni?

U odgovoru na ovo pitanje, Sud pravde Evropske unije nije dovodio u pitanje zakonitost francuske regulative o „jedinственој ceni knjige”. Zapravo, države

6 Članovi 34 i 35 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

članice Unije imaju pravo da na svojoj teritoriji uredi prodaju bilo koje vrste robe pod uslovom da ne uvode mere kojima diskriminišu proizvode iz drugih država članica. Međutim, Sud pravde je osporio pravo prijavljenog uvoznika da na osnovu zakona Lang ometa paralelni uvoz drugih prodavaca knjiga, namećući im njegovu prijavljenu cenu. Ovde je prema mišljenju Suda pravde reč o merama koje bi imale na uvoz robe isto dejstvo kao i carine između država članica Evropske unije (Gavalda, Parleani 2010: 73; Zečević 2008: 38).

Kritika koncepta francuske kulturne izuzetnosti

Kritičari koncepta francuske kulturne izuzetnosti mahom su liberalne provi-nijencije jer se zalažu za slobodnu tržišnu utakmicu. Prethodno pomenuti pre svega polaze od premise da za umetnička dela visokog kvaliteta nije potreban podsticaj države (Benbassat 2013). Po njima, državna intervencija može da proizvede suprotno dejstvo podstičući prosečnu i formatiranu umetnost. Štiteći netalentovane umetnike koji ne mogu da žive od svog rada, država prouzrokuje hiperprodukciju manje vrednih umetničkih dela (Behnamou 2006). Standardizacija koju vrši ministarstvo kulture pogubna je po kvalitet umetničkog stvaralaštva te je najbolji regulator u ovoj oblasti tržišna vrednost umetničkog dela. Na drugoj strani, ideološke lestvice su oni koji smatraju da radnici kroz naplatu poreza na dohodak ne trebaju da plaćaju umetnike.

Kritike koncepta kulturne izuzetnosti javljaju se i zbog trenda rasta državnog trošenja novca u oblasti kulture, što doprinosi budžetskom deficitu i daljem prekomernom zaduživanju Francuske na stranim finansijskim tržištima. Smatra se da Francuska izdvoji oko 11 milijardi evra godišnje za finansiranje politike kulturne izuzetnosti. U kontekstu tendencije smanjenja privrednog rasta koji se javio polovinom 70-ih godina prošlog veka, nameće se dilema da li Francuska država ima previsoke ambicije u odnosu na svoje stvarne mogućnosti i to ne samo u oblasti kulture, već i u oblasti odbrane (sopstveno nuklearno naoružanje), socijalne zaštite, zdravstva ili ekologije. Ovaj višak ambicija prouzrokovao je neizdrživ poreski pritisak države na srednje slojeve i radničku klasu, što je jedan od uzroka narodne pobune *žutih prsluka* krajem 2018. godine.

Pitanje je da li po prirodi defanzivne i defetističke protekcionističke mere mogu da zaštite kulturu evropskih država od imperijalizma američke popularne kulture. Sa svoje strane, nobelovac Mario Vargas Ljosa (Mario Vargas Llosa) smatra da

[...] kulturu ne treba da brane birokrate, policajci, niti ona treba da bude izolovana od ostatka sveta carinskim barijerama. Kulture treba da ostanu na svežem vazduhu i da trpe stalna poređenja sa drugim kulturama koje ih obogaćuju, odnosno prilagođavaju ih toku života. Opasnost po Flobera (Flaubert) i Debisija (Debussy) nisu dinosaorusi iz Džurasik parka (Jurassic Park), već demagozi i šovinisti koji govore o francuskoj kulturi kao o mumiji koja ne sme da se iznese na svež vazduh da se ne bi raspala. (Vargas Llosa 1993)

Sledeći talas kritika francuske kulturne politike vezan je za tehnološki razvoj i globalizaciju koja ovu navodno čini zastarelom. Naime, pojava pametnih telefona i tableta, digitalne televizije i društvenih mreža menja pristup kulturnim sadržajima i zapravo obesmišljava francuski pravni okvir nacionalnih kvota i subvencija. (Bailly 2011: 200). Po ovom shvatanju Francuska treba da pređe iz doba „primitivno zanatske” u doba „industrijske kulture i kulturne politike.”

Da li prethodno izložene kritike imaju osnova? Bez obzira na teorijske rasprave, kritičari kulturne izuzetnosti nisu ubedili donosiocje političkih odluka u Francuskoj, dolazili ovi sa desnog ili levog političkog spektra, u osnovanost svojih stavova. Sve dosadašnje vlade kako na spoljnom tako i na unutrašnjem planu uporno su branile koncept „kulturne izuzetnosti”. Ovaj stav se posebno ispoljavao unutar institucija Evropske unije prilikom donošenja odluka o zaključivanju globalnih ili bilateralnih trgovinskih sporazuma o slobodnoj privrednoj razmeni. Naime, Francuska je godinama odlučno branila poziciju da sporazumi o slobodnoj razmeni u okviru Svetske trgovinske organizacije ili sa Sjedinjenim Američkim Državama ne smeju da se tiču kulturnog stvaralaštva, iz bojazni da bi došlo do potpune prevage američkog kulturnog imperijalizma i do urušavanja nacionalne produkcije. Francuska je s tim u vezi ulazila u sukob sa nekadašnjim predsednikom Evropske komisije Barozom (Barroso), koji je izjavljivao da je u kontekstu vladajućeg procesa globalizacije Francuski stav „reakcionaran” i da treba da se dozvoli da se audio-vizuelna oblast uključi u trgovinske pregovore između Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država (*Liberation* 2013a). Kulturna razmena prema Barozu treba da se posmatra u sklopu globalnog pripadništva kulturnih ostvarenja čitavom čovečanstvu.

Iako su na sastancima Saveta ministara Evropske unije pretile stavljanjem veta na odluke koje bi ugrozile njenu kulturnu posebnost, francuske vlasti u suštini po ovom pitanju nikada nisu bile usamljene. Francuzi su dobijali

podršku i od drugih država članica Unije brižnih da sačuvaju nacionalno kulturno stvaralaštvo (*Capital* 2013). I ne samo to, francuska kulturna politika ima svoje pristalice među evropskim kulturnim stvaraocima poput onih iz oblasti filmske umetnosti. U ime evropskih filmskih radnika, belgijski režiseri braća Darden (Jean-Pierre i Luc Dardenne) pozdravili su borbu Francuske protiv „potrgovljanja kulture.” Francuska profesionalna udruženja u oblasti filmske, muzičke i audio-vizuelne kulture takođe su imala isti stav (*Liberation* 2013b).

U suštini veliki broj umetnika, kulturnih radnika i novinara smatra da bez koncepta izuzetnosti u oblasti kulturne politike Francuska ne bi mogla da održi kulturno stvaralaštvo. Primera radi, delovanje Nacionalnog centra za kinematografiju doprinelo je razvoju francuskog umetničkog i autorskog filma poput *novog talasa* iz 60-ih godina 20. veka, čiji su najpoznatiji predstavnici reditelji Žan Lik Godar (Jean-Luc Godard) i Fransoa Trifo (François Truffaut), a velike zvezde Katrin Denev (Catherine Deneuve), Brižit Bardo (Brigitte Bardot), Žana Moro (Jeanne Moreau), Žan Lui Trentinjan (Jean-Louis Trintignant), Alen Delon (Aalin Delon) i Žan Pjer Belmondo (Jean-Pierre Belmondo). I danas francuski stvaraoci poput reditelja i producenta Lika Besson (Luc Besson) uspeavaju da izdrže bitku sa američkom komercijalnom produkcijom u oblasti akcionog filma.

Zaključak

Francuski koncept kulturne izuzetnosti, čiji su temelji postavljeni 1959. i 1981. godine, ostao je osnovni okvir nacionalne kulturne politike i štit u odnosu na globalizaciju i američki kulturni imperijalizam (Saada 2018). Ovaj *french touch* u oblasti kulture ima za cilj da zaštiti francuski jezik i frankofonske i evropske kulturne stvaraoce i njihova prava. Iako je borba za kulturnu osobenost u vremenu globalizacije teška i neizvesna, francuska politička elita ipak smatra da kulturno stvaralaštvo ne može da se posmatra kao trgovački proizvod, već kao javno dobro koje treba sačuvati od delovanja ekonomskih zakona.

Težnja države da podrži svoje kulturne stvaraoce jeste humani pristup jer se time zapravo štiti i razvija raznovrsnost svetske kulturne baštine. U vremenu tipskih restorana brze hrane, holivudskih filmskih spektakala bez umetničkog sadržaja, dehumanizacije političkih ideja i mišljenja, francuska *umetnost življenja* zaslužuje da bude prikazana svetu kroz različite vidove umetničkog izražavanja.

Međutim, nostalgici bi rekli da ni Francuska više nije ono što je bila. Naime, ona nije kolonijalna sila u koju se sliva materijalno bogatstvo iz Afrike i Azije, niti je država sa visokim stopama privrednog rasta iz 60-ih godina prošlog veka, kada ju je vodio predsednik Šarl De Gol. Ova zemlja danas je razapeta između problema masovnog doseljavanja islamskog stanovništva, ekonomske stagnacije i siromašenja srednje klase s jedne, i ambicije da ostane *velika zvezda* koja u političkom i umetničkom smislu obasjava Evropu i svet, s druge strane. Mišel Uelbek (Michel Houellebecq) u romanu *Pokoravanje* (*La Soumission*) opisujući život profesora francuske književnosti 19. veka u savremenoj Francuskoj, sugerise da je ova velika nacija ušla u epohu opadanja moći. Tako je glavni junak Uelbekovog romana specijalista za pisca dekadencije iz druge polovine 19. veka Hismansa (Joris-Karl Huysmans), koji je život proveo kao pokorni činovnik u ministarstvu unutrašnjih poslova. Ako se uzme u obzir takav ugao gledanja na stvarnost, javlja se dilema da li Francuska i ubuduće ima mogućnosti da vodi *veliku kulturnu politiku*.

Političari i kulturni radnici u Francuskoj odgovaraju pozitivno na ovo pitanje jer smatraju da je očuvanje koncepta „kulturne izuzetnosti” jedina smisljena alternativa vredna truda. Naime, ako je samo o ekonomskoj računici reč, treba imati u vidu da održavanje kulturno istorijskih objekata i spomenika uz otvaranje novih muzeja (primera radi muzej *Fondacije Louis Vuitton* u Parizu) i kulturnih ustanova donosi ogromne prihode državi od turizma. Francuska je sa oko 83 miliona turista godišnje prva turistička destinacija na svetu između ostalog i zbog sjaja nacionalne kulture i umetnosti (Pfimlin 2018).

Možda je relevantnije pitanje u ovom trenutku treba li Francuska da bude usamljena u politici održanja kulturne raznolikosti i osobenosti, ili zašto Evropska unija ne bi bila ta koja bi posvetila više sredstava i razvila ambiciozniju politiku kojom bi štitila i podsticala razvoj nacionalnih kultura njenih članica. Prikazani koncept francuske kulturne politike mogao bi da posluži i kao obrazac za države koje još nisu članice Evropske unije, poput Srbije.

Literatura

- Bailly, Philippe. 2011. *Pour en finir avec l'exception culturelle*, Paris: Atlante.
- Behnamou, Françoise. 2006. *Les dérèglements de l'exception culturelle: Plaidoyer pour une perspective européenne*, Paris: Le Seuil.

- Benbassat, Daniel. 2013. „Qu'est ce que l'exception culturelle française”, <https://www.contrepoints.org/2013/06/16/128151-quest-ce-que-lexception-culturelle-francaise> [Pristupljeno 18.08.2018].
- *Capital*. 2013. „L'exception culturelle ” française gagne du soutien en Europe”, <https://www.capital.fr/economie-politique/l-exception-culturelle-francaise-gagne-du-soutien-en-europe-842885> [Pristupljeno 18.08.2018].
- Centre national du cinéma et de l'image animée <https://www.cnc.fr>, [Pristupljeno 06.01.2019].
- Chaudron, Martine. 2011. *L'exception culturelle, une passion française*, Paris: L'Harmattan.
- Conseil supérieur de l'audiovisuel, Qu'appelle-t-on l'exception culturelle, <https://clesdelaudiovisuel.fr> [Pristupljeno: 02.01.2019].
- Gavalda, Christian, Parleani, Gilber. 2010. *Droit des affaires de l'Union européenne*, Paris: Litec.
- Jauffret, Alfred, Mestre, Jacques. 1989. *Droit Commercial*, Paris: LGDJ.
- Légifrance, le service public de la diffusion du droit <https://www.legifrance.gouv.fr>, [Pristupljeno 06.01.2018].
- *Liberation*. 2013a. „La France est réactionnaire sur l'exception culturelle, juge Barroso”, https://www.liberation.fr/futurs/2013/06/17/la-france-est-reactionnaire-sur-l-exception-culturelle-juge-barroso_911439 [Pristupljeno 26.08.2018].
- *Liberation*. 2013b. „Les professionnels saluent le maintien de l'exception culturelle” https://www.liberation.fr/futurs/2013/06/15/les-professionnels-saluent-le-maintien-de-l-exception-culturelle_911158 [Pristupljeno 25. 7. 2018].
- Martin, Laurent. 2007. *Oui, le livre a un prix*, Paris: L'Histoire, n° 316.
- Martin, Laurent dir. 2006. *Le Prix du livre, 1981-2006. La loi Lang*. Paris: IMEC-Comité d'histoire du Ministère de la Culture.
- *Ministère de la Culture* www.culture.gouv.fr, pristupljeno [05.01.2018].
- Mollier, Jean-Yves. 2008. *Où va le livre?*, Paris: La Dispute.
- Musitelli, Jean. 2005. „L'invention de la diversité culturelle” *Annuaire français du droit international*, n. 51, Paris: CNRS Editions, pp. 512– 523.
- Perona, Mathieu, Pouyet, Jérôme. 2010. *Le Prix unique du livre à l'heure du numérique*, Paris, Rue d'Ulm, coll. „Opuscules du CEPREMAP” (n° 19).
- Pfmilin, Edouard. 2018. „Dix chiffres sur le tourisme en France et dans le monde”, https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/03/15/dix-chiffres-sur-le-tourisme-en-france-et-dans-le-monde_5271195_3234.html [Pristupljeno 25.08.2018].

- Poirrier, Philippe. 2006. *L'État et la culture en France au XX siècle*, Paris: Le Livre de Poche.
- Poirrier, Philippe. 2006. *Art et pouvoir de 1848 à nos jours*, Paris : Cndp.
- Regourd, Serge. 2002. *L'exception culturelle*, Paris: PUF.
- Rouet, François. 2000. *Le Livre, Mutations d'une industrie culturelle*, La Documentation française, coll. Paris: „Les études de La documentation française”.
- Saada, Maxim. 2018. Il faut préserver l'exception culturelle française“, https://www.lemonde.fr/idees/article/2018/10/26/maxime-saada-il-faut-preserver-l-exception-culturelle-francaise_5374758_3232.html, [Pristupljeno 18.12.2018].
- Torterolo, Julie. 2015. „A la recherche de cette fameuse exception culturelle”, <https://www.actualitte.com/article/monde-edition/a-la-recherche-de-cette-fameuse-exception-culturelle/59301> [Pristupljeno 10.08.2018].
- Vargas Llosa, Mario 1993. „L'exception culturelle”, https://www.catallaxia.org/wiki/Mario_Vargas_Llosa:L%27exception_culturelle_%3F , [Pristupljeno 29.01.2019].
- Zečević, Slobodan. 2008. *Poslovno pravo Evropske unije I – sloboda kretanja robe, ljudi i kapitala*, Beograd: Centar za Evropsku uniju.

THE FRENCH EXCEPTION IN THE FIELD OF CULTURE

Abstract

The concept of French cultural exceptionalism or excellence is based on the understanding that cultural creativity is not an ordinary commercial product. The trade with this specific “good” must be exempt and protected from the functioning of liberal economic principles on free market. The term itself came into being in the 1980s when Culture Minister was a Socialist Jacques Lang. In this regard, the French state has developed a system of subsidies, quotas and tax credits to promote national cinema, television, music production and publishing. Thus, French cultural excellence has become a legal concept supporting creativity and promoting diversity. Occasionally there are polemics in the French public opinion in terms of whether it is government led assistance of culture, or it is the market which facilitates valuable artwork. However, the French concept of cultural excellence founded in 1959 and revised in 1981 remained the basic framework of national cultural policy and shield in relation to globalization and American cultural imperialism.

Key words

France, Ministry of Culture, cultural policy, cultural excellence, legal framework

